

KS. CZESŁAW KRAKOWIAK

Z PROBLEMATYKI TEOLOGICZNEJ SAKRAMENTU BIERZMOWANIA

Odnowiona liturgia sakramentów po II Soborze Watykańskim idzie w parze z refleksją teologiczną nad rolą i miejscem sakramentów w życiu Kościoła. Wydany w 1971 r. nowy obrzęd sakramentu bierzmowania¹ jest wyrazem aktualnej teologii, która inspiruje jego układ i treść; stanowi jednocześnie wyraz wiary Kościoła, mającym za sobą autorytet Urzędu Nauczycielskiego.

Teologia bierzmowania nie jest jeszcze dostatecznie wypracowana. Wydaje się, że między innymi wynika to z braku pogłębienia teologii Ducha Świętego i Jego roli w Kościele oraz w życiu chrześcijańskim². Stąd słyhać głosy mówiące nawet o pewnym kryzysie, w jakim znajduje się sakrament bierzmowania³. Wielu autorów uważa bierzmowanie za sakrament „nic nie oznaczający” (insignifiant) nie tylko dla niewierzących, ale także dla wielu katolików⁴. To wszystko sprawiło, że sakra-

---

¹ *Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Ordo Confirmationis*. Ed. typica. Typis Polyglottis Vaticanis 1971; skrót OC.

² Por. A. Słomkowski. *Dowartościowanie prawdy o Duchu Świętym na Soborze Watykańskim II*. W: *Z zagadnień kultury chrześcijańskiej*. Lublin 1973 s. 21-34; tenże. *Prawda o Duchu Świętym na II Soborze Watykańskim*. „Ateneum Kapłańskie” R. 65:1973 nr 384 s. 59-73.

³ Por. H. Bourgeois. *L'avenir de la confirmation*. Lyon 1972 s. 11-31 (rozdz. I: „Quand la confirmation es en malaise”; *Document sur la confirmation des évêques de Région centre-est*. „Documentation Catholique” R. 53:1971 t. 68 s. 367 n.).

⁴ B. Violle. *Problèmes pastoraux de la confirmation en France*. „La maison Dieu” R. 28:1972 z. 2 s. 74: „C'est par excellence, le sacrement «insignifiant», non seulement pour les non-croyants ou les chrétiens marginaux qui s'adressent à l'Eglise, mais aussi pour la plupart des fidèles adultes ou enfants”; P. de Clercq. *Réflexions théologiques sur la confirmation*. „Paroisse et liturgie” T. 54:1972 z. 4 s. 294; H. Weber. *Regard sur la confirmation*. Tamże s. 281.

ment bierzmowania znalazł się w centrum zainteresowań oraz dyskusji teologów i duszpasterzy współczesnych⁵.

W oparciu o najnowsze dokumenty Kościoła dotyczące bierzmowania⁶ oraz ważniejsze prace teologiczne, w niniejszym artykule podejmujemy próbę ukazania pełniejszej teologii tego sakramentu. Punktem wyjścia będzie pneumatologia sakramentu bierzmowania, następnie jego charakter eklezjalny i wreszcie uzdolnienia oraz zobowiązania wynikające z faktu świadomego przyjęcia sakramentu bierzmowania.

1. PNEUMATOLOGIA SAKRAMENTU BIERZMOWANIA

Jezus Chrystus napełniony Duchem Świętym podczas chrztu w Jordanie (Mk 1, 10; J 1, 32) obiecał Apostołom, że otrzymają od Ojca i od Niego, Poczyciela, Ducha Prawdy (J 14, 16-17; Łk 24, 49; Dz 1, 8).

Duch Święty zapowiadany przez Chrystusa jest darem uwielbionego Zbawiciela dla swoich uczniów i tych wszystkich, którzy w Niego uwierzą. Tak też przyjęli Apostołowie Ducha Świętego w dzień Pięćdziesiątnicy. Św. Piotr w swoim przemówieniu mówi wyraźnie o tym, że Duch Święty, którego otrzymali, jest darem czasów mesjańskich (Dz 2, 17-18). Ten dar, tzn. Ducha Świętego, przekazywali Apostołowie tym, którzy uwierzywszy w Chrystusa przyjmowali chrzest (Dz 2, 38). W Piśmie św. Nowego Testamentu jest więc mowa nie tyle o „darach Ducha Świętego”, ile o samym Duchu Świętym, który jest największym darem wysłużonym i danym przez Chrystusa od Ojca.

Do Ducha Świętego jako daru powraca pap. Paweł VI w konstytucji apostolskiej *Divinae consortium naturae*⁷. Zaraz na początku stwierdza, że przez obrzęd bierzmowania wierni otrzymują Ducha Świętego jako dar⁸. Wyrażenie to powtarza jeszcze wiele razy, wreszcie uzasadnia, że przejęta ze Wschodu formuła: „Accipe Signaculum Doni Spiritus Sancti” jest właściwsza od łacińskiej dotychczas używanej, gdyż mówi wprost o darze, którym jest sam Duch Święty⁹. Trzeba teraz zapytać, jaka jest teologiczna treść tej formuły?

⁵ Por. A. Adam. *Confirmation et pastorale*. Bruxelles 1963; A. Hamman. *Baptême et confirmation*. Paris 1969; Bourgeois, jw.; *La confirmation. Que dire? Que faire?* Paris 1972; *Le sacrement de la confirmation et le chrétien aujourd'hui*. List pasterski abp Tuluzij J. Guyot. „Documentation Catholique” R. 53: 1971 t. 68 s. 370-375; *Orientation pour le diocèse de Toulouse*. Tamże s. 375 n.

⁶ Np. *Dokumenty Soboru Watykańskiego II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*. Poznań 1968.

⁷ Tekst zamieszczony w OC s. 7-15.

⁸ OC s. 8: „[...] per quem christifideles ut Donum accipiunt Spiritum Sanctum”.

⁹ Tamże s. 13: „[...] qua Donum ipsius Spiritus Sancti exprimitur atque effusio Spiritus die Pentecostes peracta recolitur”.

W języku łacińskim użyto genetivu identitatis tzn., że słowo w drugim przypadku nie oznacza czegoś innego od rzeczownika, który określa, ale stwierdza ich identyczność. W wypadku formuły bierzmowania nie chodzi więc o dar, który pochodziłby od Ducha Świętego i byłby od Niego różny, ale o dar, którym jest On sam¹⁰. Taka interpretacja zgodna jest z całą tradycją biblijną, która mówi o Duchu Świętym jako darze udzielanym wiernym (por. Dz. 2, 38; 8, 15-17; 19, 5). „Donum” należy więc rozumieć jako samego Ducha Świętego, od którego pochodzą inne dary szczegółowe¹¹.

Określenie Ducha Świętego jako „daru” również bardziej odpowiada Jego istocie. Duch Święty w Trójcy Przenajświętszej wyraża wzajemne oddanie się sobie Osób Boskich, Ojca i Syna, jest więc Darem ze swej istoty, Darem Osób¹². W ten sposób mówi o Duchu Świętym Apostoł Paweł: „Miłość Boża rozlana jest w sercach naszych przez Ducha Świętego, który jest nam d a n y” (Rz 5, 5). Dar ten jest udzielany i przekazywany wiernym (por. 1 Kor 13, 13). Do powyższej terminologii nawiązuje odnowiona liturgia mszy św. Już w formule pozdrowienia umieszczono słowa mówiące o tym, że miłość, łaska i jedność pochodzą od Ducha Świętego¹³. Jeszcze wyraźniej mówi o tym IV Modlitwa Eucharystyczna. Uwielbiony Chrystus od Ojca „zesłał Ducha Świętego jako pierwszy dar dla wierzących”¹⁴. Ten Duch Święty dany jest Kościołowi i Kościół stanowi jednocześnie teren Jego działania (por. KK 4).

Nowa formuła mówi jednocześnie o tym, że Duch Święty jest znakiem, pieczęcią wyciskającą niezatarte znamię. Słowo „signaculum”, greckie „sphragis”, ma różnorakie znaczenia i bogatą symbolikę w Biblii oraz w pismach Ojców Kościoła¹⁵.

W sensie właściwym „sphragis” oznacza znak (pieczęć), którym właściciel oznaczał rzeczy stanowiące jego własność, np. owce swego stada¹⁶;

¹⁰ Por. „Notitiae” R. 8:1972 s. 285. Taki sens formuły mają tłumaczenia na języki nowożytnie. Tłumaczenie francuskie: „N., reçois la marque de l'Esprit-Saint qui t'est donné”; włoskie: „N., ricevi il sigillo dello Spirito Santo che ti è dato in dono”. Tamże s. 286.

¹¹ OC 25. Por. E. Lodi. *Ricevi sigillo dello Spirito Santo che ti è dato in dono*. „Rivista di pastorale liturgica” R. 10:1972 s. 79.

¹² W. Granat. *Dogmatyka katolicka*. T. 1: *Bóg jeden w Trójcy Osób*. Lublin 1962 s. 405.

¹³ *Ordo missae*. Roma 1969 nr 2.

¹⁴ Tamże nr 89.

¹⁵ Por. J. Doegler. *Sphragis*. Paderborn 1911; F. Lisowski. *Charakter sakramentalny*. Lwów 1916 s. 23-26; J. Daniélou. *Bible et liturgie*. Paris 1951 s. 76-97; O. Raquez. *La cresima nella liturgia bizantina*. „Rivista di pastorale liturgica” R. 10:1972 s. 72; E. Schillebeeckx. *Chrystus sakrament — spotkania z Bogiem*. Kraków 1966 s. 190.

¹⁶ Daniélou, jw. s. 78.

to również znak wyciśnięty na czole niewolnika oddanego panu i całkowicie od niego zależnego¹⁷.

W teologii pierwszych wieków pojęciem tym oznaczano chrzest i bierzmowanie. Każdy ochrzczony otrzymał niezatarty znak przynależności do Chrystusa, Dobrego Pasterza. Posiadanie tego znaku pozwalało rozpoznać należących do Pana i jednocześnie oznaczało wejście do wspólnoty odkupionych¹⁸.

Naznaczenie osoby pieczęcią inicjowało służbę u posiadającego władzę we wspólnocie i tym samym wprowadzało do wspólnoty. Zobowiązania były dwustronne; również udzielający znaku miał obowiązek opiekowania się należącym do niego poddanym¹⁹.

Chrześcijańska interpretacja terminu „sphragis” opiera się na Biblii. W Starym Testamencie znajdujemy wzmianki o znakach wskazujących na związek z Bogiem. Już w Rdz czytamy o tym, że „Bóg dał Kainowi znamię, aby ktoś, kto go spotka, nie zabił go” (4, 15). Prorok Ezechiel z polecenia Boga znaczy wybranych z Jerozolimy znakiem TAW na czołach, co chroni ich od zagłady (Ez 9, 4-6). Podobny sens ma tekst z Ap 7, 2-4. Posiadanie takiego znaku wskazuje na przynależność do Boga²⁰. „Sphragis” porównywano także do żydowskiego obrzezania jako znaku przymierza i przynależności do Ludu Bożego²¹. Nawiązuje do tego już św. Paweł pisząc, że Abraham usprawiedliwiony był przez wiarę, czego znakiem było obrzezanie (Rz 4, 11). W Nowym Przymierzu usprawiedliwienie dokonuje się przez wiarę i znak (sphragis) obiecanego Ducha Świętego, znak wyłącznej przynależności do Boga (por. Ef 1, 13, 13). Właśnie Duch Święty dokonuje wewnętrznej przemiany człowieka i włącza go do nowego Ludu Bożego. Zewnętrznym znakiem tej wewnętrznej pieczęci Ducha Świętego jest znak krzyża, przez który Chrystus pokonał zło, szatana i śmierć.

W ten sposób słowa formuły sakramentalnej razem z towarzyszącym jej gestem namaszczenia w formie krzyża ukazują zarazem pneumatologiczny i chrystologiczny walor bierzmowania²². W sakramencie bierzmowania ochrzczeni otrzymują od Chrystusa Ducha Świętego, który czyni ich świątynią Boga (por. 1 Kor 3, 16). Duch Święty dany zostaje na zawsze i dlatego sakrament bierzmowania jest niepowtarzalny.

Celem lepszego poznania roli Ducha Świętego w życiu ochrzczonego

¹⁷ Tamże s. 84.

¹⁸ Tamże s. 79 n.

¹⁹ Schillebeeckx, jw. s. 190.

²⁰ Daniélou, jw. s. 85 n.; Lisowski, jw. s. 13.

²¹ Daniélou, jw. s. 81.

²² P. Daquino. *Il contesto biblico della cresima*. „Rivista di pastorale liturgica” R. 10:1972 s. 22.

i bierzmowanego, rozważmy najpierw Jego rolę w życiu i działalności Chrystusa ²³.

W życiu Jezusa Chrystusa zauważamy wyraźnie podwójną interwencję Ducha Świętego: za Jego sprawą Maryja staje się Matką Syna Najwyższego (Łk 1, 35); następnie Duch Święty zstępuje w chrzcie na Jezusa „w postaci cielesnej niby gołębica” (Łk 3, 22); „w mocy Ducha” Jezus wraca do Galilei, aby wypełnić swoje posłannictwo nauczycielskie (Łk 4, 14).

Właściwy teologiczny sens chrztu Jezusa polega na inauguracji Jego misji nauczycielskiej, stanowi on „intronizację” mesjańską Chrystusa ²⁴. Duch Święty zstępujący widzialnie na Jezusa jest Jego oficjalną i publiczną konsekracją mesjańską. Według tradycji Starego Testamentu udzielenie komuś Ducha Jahwe oznaczało „specjalną siłę i impuls Boży do wypełnienia powierzonej misji. Teofania jest więc nie tylko proklamacją i konsekracją, lecz także misją, jest ona jakby Pięćdziesiątnicą Jezusa, która Go ustanawia pierwszym i jedynym Apostołem Boga” ²⁵. Zstąpienie Ducha Świętego na Chrystusa zapowiadało Ducha Świętego dla wierzących w Niego, jako dar i źródło łaski oraz przeznaczenie do specjalnej misji w Kościele i w świecie ²⁶.

Dzięki posiadanemu Duchowi Świętemu Chrystus przyjmuje dobrowolnie śmierć w akcie najdoskonalszej miłości do Ojca i całej ludzkości (por. Hbr 9, 14). Również Zmartwychwstanie Jezusa jest związane z działaniem Ducha Świętego, ponieważ to On „z martwych wzbudził Jezusa” (Rz 8, 11; por. 1 P 3, 18). Od chwili uwielbienia Chrystusa, Jego związek z Duchem Świętym jest tak doskonały, że św. Paweł powie, iż „Pan jest Duchem” (2 Kor 3, 13) oraz że jest „Duchem ożywiającym” (1 Kor 15, 45).

Napełniony i przemieniony przez Ducha Świętego Chrystus jest Jego źródłem dla wierzących (J 7, 39). Musiał jednak wpierw odejść z tego świata (J 16, 7) i dopiero po swoim chwalebnym Zmartwychwstaniu tchnie Ducha Świętego na Apostołów (J 20, 20), gdyż jest odtąd źródłem Ducha dla wszystkich ludzi (J 7, 39; Dz 2, 33). Przez swoją tajemnicę

²³ Por. A. L. Krupa. *Duch Święty w Jezusie Chrystusie*. „Ateneum Kapłańskie” R. 65:1973 nr 384 s. 37-49.

²⁴ J. Kudasiewicz. *Chrzest Chrystusa*. „Ateneum Kapłańskie” R. 57:1965 nr 338 s. 163.

²⁵ Tamże.

²⁶ Ciekawe spostrzeżenie notuje Kudasiewicz (jw. s. 157). Jan Chrzciciel i jego słuchacze, znający dobrze teksty biblijne, zstąpienie Ducha Świętego na Chrystusa w czasie Jego chrztu rozumieli w sensie mesjańskim i storotestamentalnym (nieosobowo). Natomiast ewangeliści pisząc swe dzieła już po Zmartwychwstaniu Chrystusa i Zesłaniu Ducha Świętego rozumieli to wydarzenie głębiej, mianowicie myśleli i Osobie Ducha Świętego.

paschalną Chrystus stał się tym, który chrzci Duchem Świętym (por. J 1, 33).

Duch Święty jest Duchem Chrystusa. Tytuł ten często spotykamy w Nowym Testamencie: Duch Jezusa (Dz 16, 7), Duch Syna (Gal 4, 6), Duch Chrystusa (Rz 8, 9; 2 Kor 17, 18; 1 P 1, 11). Duch Święty jest Duchem Chrystusa z następujących względów: pochodzi od uwielbionego Pana i na swój sposób pełni dalej Jego dzieło jako Pocieszyciel, dając świadectwo Chrystusowi (J 14, 26; 16, 12-14).

Duch Święty przebywa również w nas, gdyż jesteśmy Jego świątynią (1 Kor 3, 16-17); jest w nas źródłem nowego życia, ponieważ narodzeni z Ducha żyją według Ducha (Gal 5, 25; Rz 8). Duch Święty stanowi źródło naszego poznania, gdyż jest Duchem Prawdy (J 16, 13). Dzięki Niemu pełniej poznajemy tajemnice Chrystusa jako naszego Zbawiciela i Pana (Ef 3, 5; 1 Kor 12, 3). Duch Święty jest też w pewnym znaczeniu źródłem moralności chrześcijańskiej, która kieruje się prawem Ducha (Rz 8, 2). Działając w nas Duch Święty sprawia to, że jesteśmy dziećmi Bożymi, przynoszącymi owoce Ducha (Gal 5, 22-23).

Dużo światła na pełniejsze zrozumienie bierzmowania jako sakramentu udzielającego Ducha Świętego rzucają rozważania E. Schillebeeckxa, znanego teologa dominikańskiego²⁷. Ujmuje on całą tajemnicę życia i śmierci Chrystusa jako kult składany Ojcu przez Syna, będącego jednocześnie człowiekiem. Ojciec przyjmuje ten kult, czego wyrazem jest Zmartwychwstanie Chrystusa i „ustanowienie Go w mocy”, przez co całkowicie zostaje napełniony Duchem Świętym, stając się jednocześnie źródłem Ducha Świętego dla nas²⁸.

Tajemnica Chrystusa zapoczątkowana we Wcieleniu znajduje swe dopełnienie w misterium paschalnym i w Zesłaniu Ducha Świętego. To misterium kultu składanego Ojcu przez Chrystusa realizuje się historycznie i widzialnie w Kościele, Mistycznym Ciele Chrystusa. Kościół jest również „ustanowiony w mocy” w dzień Pięćdziesiątnicy i dlatego stanowi widzialny znak Chrystusa posiadającego pełnię Ducha Świętego i może tego Ducha udzielać w sakramentach inicjacyjnych (chrzest, bierzmowanie), które włączają człowieka w tajemnice Chrystusowe²⁹. Sakramenty inicjacyjne wszczepiają w Paschę Chrystusa jako ofiarę miłości przyjętą przez Ojca (chrzest) i „ustanowienie w mocy” jako Pana (Kyrios), przez co staje się On dawcą Ducha Świętego (bierzmowanie). Sakramenty te są różne, bo pozwalają uczestniczyć w różnych tajemnicach Chrystusowych składających się na całe misterium Chrystusa³⁰. Przez

²⁷ Jw. s. 195-210.

²⁸ Tamże s. 195.

²⁹ Tamże s. 196.

³⁰ Tamże s. 197.

chrzest stajemy się dziećmi Ojca, a przez bierzmowanie — jako członkowie Kościoła, a więc jako dzieci Boże — zostajemy „ustanowieni w mocy w łonie widzialnego Kościoła”, mając udział w Chrystusowej tajemnicy Zesłania Ducha Świętego³¹. Można więc ostatecznie stwierdzić, że otrzymując Ducha Świętego w sakramencie bierzmowania ochrzczony staje się doskonałym i pełnoprawnym członkiem Kościoła³², odtąd może w pełni uczestniczyć w Jego kulcie; zostaje również uzdolniony oraz powołany do apostołstwa w Kościele i w świecie³³.

Teologię bierzmowania wzbogacają także ciekawe spostrzeżenia André Paula³⁴. Punktem wyjścia jego rozważań jest rozróżnienie w historii zbawienia czasu Izraela, czasu Chrystusa i czasu Kościoła. Czas Kościoła, w którym żyjemy, stanowi rozwinięcie i przedłużenie czasu Chrystusa, jest więc także czasem mesjańskim³⁵.

Św. Łukasz wyraźnie wyodrębnia końcową grupę Izraela, która rozpoznaje i przyjmuje Jezusa jako Mesjasza. Jest to „reszta” profetyczna. Jej członkowie są napełnieni Duchem Świętym: Elżbieta (Łk 1, 41), Zachariasz (1, 67-79), Symeon (2, 25-32), Anna (2, 23-38). Osoby te należą jeszcze do Starego Testamentu, dawnego przymierza.

Natomiast począwszy od chrztu Jezusa w Jordanie (Łk 3.21) aż do Pięćdziesiątnicy (Dz 2, 4) nikt już więcej nie mówi ani nie działa pod wpływem Ducha Świętego. Jest to czas Jezusa i On jedynie jest Prorokiem posiadającym w pełni Ducha Świętego. Wyrażenie „napełniony Duchem Świętym” Łukasz odnosi jedynie do Jezusa (4, 1; 4, 14).

Na uwagę zasługuje rola Maryi. Związana jest Ona z resztą Izraela, jako krewna Elżbiety, ale przede wszystkim jest Matką Syna Bożego poczętego za sprawą Ducha Świętego. Jednak Maryja należy przede wszystkim do Kościoła, jakby w zarodku złożonego z Apostołów i tych, którzy otrzymali Ducha Świętego w dzień Pięćdziesiątnicy. Fakty te wyraźnie notuje św. Łukasz. Na początku ewangelii (rozdz. 1-2) Maryja jest w łonie Izraela, należy do niego jako figura Kościoła. Na początku Dziejów Apostolskich widzimy Ją obecną w rodzącym się Kościele jako spadkobiercy dawnego Izraela. W dzień Pięćdziesiątnicy dla Maryi w pełni realizuje się prorocтво: „Duch Świąty zstąpi na ciebie” (Łk 1, 35); ma to miejsce w dniu chrztu Kościoła. Maryja jest więc ogniwem łączącym starotestamentalny Izrael z Kościołem³⁶.

³¹ Tamże.

³² Por. KK 11; OC 22.

³³ OC 22, 24, 30, 33, 58. Por. O. Semmelroth. *Kapłański lud i jego urzędowi pasterze*. „Concilium” (wyd. polskie) 1968 nr 1-10 s. 27-34.

³⁴ *L'Esprit Saint, le Christ et les groupes d'Eglise dans l'oeuvre de Saint Luc*. W: *La confirmation. Que dire? Que faire?* Lyon 1972 s. 27-39.

³⁵ Tamże s. 28.

³⁶ Tamże s. 30.

Inaczej rzecz wygląda w przypadku Jana Chrzciciela. On również jest „napełniony Duchem Świętym” (Łk 1, 16), gdyż będzie prorokiem Najwyższego. Charakterystyczne są jednak nazwy, jakie św. Łukasz daje Janowi i Jezusowi. Jana nazywa się prorokiem (1, 76), Jezusa — synem (1, 32). Inne jest również posłannictwo Jana i Jezusa; inaczej określa św. Łukasz czas, w którym działają: „aż do Jana” to czas Prawa i Proroków, „odtąd” — jest czasem głoszenia Królestwa Bożego przez Chrystusa (Łk 16, 16). Dlatego Jan musi odejść, aby Jezus napełniony Duchem Świętym zaczął pełnić swą misję (J 3, 30); dzieje się to po chrzcie w Jordanie Jezusa i grupy początkowej Kościoła³⁷. Ale wtedy jedynie Jezus otrzymuje widzialnie Ducha Świętego, natomiast Apostołowie i inne osoby otrzymają Go dopiero w dzień Pięćdziesiątnicy, kiedy oficjalnie rozpocznie się czas Kościoła (por. Łk 3, 21-22; Dz 2, 4).

Duch Święty nazywany jest przez Jezusa i przez Piotra darem czasów mesjańskich (Łk 4, 18-21; Dz 2, 17). Jezus zaś to Syn Najwyższego i Prorok. Także członków Kościoła św. Piotr nazywa prorokami „ostatnich dni” należącymi do czasów mesjańskich. Znamienne, że tak sam Jezus, jak i Piotr mówią o tym na początku swej misji. O ile więc dokonało się całkowite zerwanie z Izraelem, o tyle istnieje ciągłość między Chrystusem i Kościołem. Czas Chrystusa i Kościoła są dwiema fazami tego samego czasu mesjańskiego³⁸.

Od czasu, kiedy Duch Święty został dany Kościołowi — Nowemu Ludowi Bożemu, w dziele św. Łukasza pojawiają się znów osoby „napełnione Duchem Świętym” (por. Łk. 1, 41) i tworzące jakby grupę profetyczną. W tej nowej wspólnoty Ludu Bożego każdy jest prorokiem (por. Dz 2, 4; 4, 11; 6, 3; 7, 55; 9, 17; 13, 9; 19, 6)³⁹. Duch Święty inspirował dzieło misyjne i organizację pierwotnych Kościołów lokalnych (por. Dz 8, 29-39; 13, 2.4). Cała działalność Kościoła nierozdzielnie związana jest z Duchem Świętym (Dz 2, 17).

Wejście do tej proroczej wspólnoty uwarunkowane jest przyjęciem chrztu „w imię Jezusa Chrystusa” i otrzymaniem daru Ducha Świętego (Dz 2.38). Apostołowie nie zostali ochrzczeni, otrzymali jednak dar Ducha Świętego (Dz 1, 2.21-22), gdyż byli członkami wspólnoty Jezusa od Jego chrztu aż do wniebowstąpienia. Chrzest natomiast jest konieczny dla

³⁷ Tamże s. 30-32.

³⁸ Tamże s. 34.

³⁹ Zwracał na to uwagę wcześniej A. M. Roguet (*Les sacrements*. Paris 1965 s. 80), że o ile Lud Boży Starego Przymierza był cały królewski i kapłański, to jednak nie był cały proroczy. Natomiast Lud Boży Nowego Przymierza cały staje się proroczy dzięki otrzymanemu Duchowi Świętemu, który konsekruje każdego ochrzczonego na proroka.

tych, którzy nie byli z Jezusem w czasie Jego mesjańskiej misji i bezpośredniego posługiwania ludziom⁴⁰.

Dla tych, którzy uwierzą przepowiadaniu Apostołów, chrzest w imię Jezusa będzie sakramentalnym przyswojeniem sobie i wejściem w ten czas Jezusa, który Apostołowie dzielili z Nim od czasu chrztu w Jordanie aż do Jego odejścia do Ojca⁴¹. Natomiast otrzymanie daru Ducha Świętego w bierzmowaniu jest powtórzeniem dla ochrzczonych wydarzenia Pięćdziesiątnicy⁴². Charakterystyczne, że Dzieje Apostolskie mówiąc o wylaniu Ducha Świętego na wierzących w Chrystusa odnoszą to wydarzenie bezpośrednio do pierwszego Zesłania Ducha Świętego na Apostołów w Jerozolimie (Dz 10, 47; 11, 15; 15, 8). Święty Łukasz notuje, że „kiedy Piotr jeszcze mówił o tym, Duch Święty zstąpił na wszystkich, którzy słuchali nauki” (Dz 10, 44). W ten sposób został utworzony model tworzenia Kościoła przez chrzest w imię Jezusa Chrystusa i dar Ducha Świętego⁴³.

2. EKLEZJALNY CHARAKTER BIERZMOWANIA

a) *Wszczepienie w Kościół przez charakter sakramentalny*

Sobór Watykański II i teologia posoborowa ukazują eklezjalny charakter sakramentów⁴⁴. Sakramenty są nie tylko aktami Chrystusa, ale także widzialnego i społecznie ukonstytuowanego Kościoła. Sprawując sakramenty Kościół urzeczywistnia się i tworzy hierarchicznie zróżnicowaną społeczność⁴⁵. I tak „przez chrzest wcieleni do Kościoła, przeznaczeni do uczestnictwa w kulcie religii chrześcijańskiej, przez bierzmowanie jeszcze ściślej wiążą się z Kościołem, w Eucharystii składają Bogu boską żertwę ofiarną i samych siebie” (KK 11). Każda czynność sakramentalna rodzi nowe i każdemu sakramentowi właściwe ustosunkowanie się do Kościoła⁴⁶.

Stwierdzenie to odnosi się w szczególny sposób do sakramentów wy-

⁴⁰ Paul, jw. s. 36.

⁴¹ Tamże s. 38.

⁴² OC 1: „[...] accipiunt Spiritum Sanctum, qui super Apostolos die Pentecostes a Domino missus est”.

⁴³ Paul, jw. s. 38.

⁴⁴ Por. KL 59, 69, 109; KK 11, 14; DK 5; DE 22; A. Skowronek. *Eklezjalna treść sakramentów*. „Collectanea Theologica” R. 38:1968 fasc. 4 s. 7-23; tenże. *Kościelnotwórcza rola sakramentów*. Tamże R. 39:1969 fasc. 3 s. 19-33.

⁴⁵ E. Ruffini. *Le caractère comme visibilité concrète du sacrement en relation avec l'Église*. „Concilium” 1968 nr 31 s. 94.

⁴⁶ Semmelroth, jw. s. 31; Schillebeeckx, jw. s. 192.

ciskających charakter sakramentalny, określający rzeczywiste i bytowe relacje do Kościoła, wynikające z przyjętego chrztu, bierzmowania i prezbiteratu⁴⁷. Według E. Ruffiniego charakter sakramentalny czyni wiecznie widzialnym akt sakramentalny, dzięki któremu osoba wezwana przez Boga do Jego Ludu staje się nie tylko jego członkiem, lecz także dzięki uprawnieniom z chrztu, bierzmowania i kapłaństwa, tworzy i różnicuje hierarchicznie Lud Boży⁴⁸. Charakter sakramentalny jest niezniszczalny i jako taki stanowi fundament niezniszczalności oraz wieczności samego Kościoła⁴⁹.

Na czym polega specyfika charakteru sakramentu bierzmowania i jego relacji do Kościoła?

Chrzest i bierzmowanie tworzą jedną tajemnicę inicjacji chrześcijańskiej. Potwierdza to liturgiczna jedność tych sakramentów w przeszłości, jeszcze dziś trwająca w Kościele Wschodnim. Zarówno chrzest, jak i bierzmowanie stanowią inicjację do eschatologicznej wspólnoty zbawionych. Chrzest ukazuje bardziej chrystologiczny aspekt inicjacji, a bierzmowanie jej aspekt pneumatologiczno-eklezjalny. Sakramenty te wprowadzając daną osobę do wspólnoty już istniejącej, tworzą tę wspólnotę⁵⁰. Sakramentem Kościoła jako wspólnoty wierzących i miłujących jest Eucharystia, Ciało Eucharystyczne Chrystusa. Chrzest i bierzmowanie konstytuują kapłański Lud Boży i przez to uzdalniają do udziału w Eucharystii oraz do przyjmowania i udzielania innych sakramentów⁵¹.

Jak wynika z *Konstytucji dogmatycznej o Kościele* i nowego *Ordo Confirmationis*, przez przyjęcie sakramentu bierzmowania ochrzczony staje się w doskonalszy sposób członkiem Kościoła, w którym jest obecny i działa Duch Święty udzielając różnych darów dla dobra wspólnego, pogłębiając i doskonaląc jedność całego Ciała Chrystusa⁵². Sakrament bierzmowania przez swój charakter upodobnia do Chrystusa; dzięki niemu bierzmowany pozostaje w ścisłym związku z widzialną i zróżnicowaną wspólnotą Kościoła⁵³.

Jako pełnoprawny członek Kościoła bierzmowany zostaje „ustanowio-

⁴⁷ Por. E. Boularand. *Caractère sacramental et Mystère du Christ*. „Nouvelle Revue Théologique” R. 72:1950 s. 252-274; A. M. Roguet. *La théologie du caractère et l’incorporation à l’Eglise*. „La maison Dieu” R. 8:1952 z. 32 s. 74-98; C. Sepe. *La dimensione trinitaria del carattere sacramentale*. Roma 1969.

⁴⁸ Ruffini, jw. s. 97.

⁴⁹ Roguet, jw. s. 91; A. L. Szafranski. *Z badań nad charakterem sakramentalnym bierzmowania*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” R. 2:1955 s. 53.

⁵⁰ A. Caprioli. *Orientamenti dell’attuale teologia circa il sacramento della cresima*. „Rivista di pastorale liturgica” R. 10:1972 s. 24.

⁵¹ Tamże s. 25 n.

⁵² KK 11; OC 22.

⁵³ *Divinae consortium naturae*. OC s. 9 n; nr 9.

ny w mocy” w Kościele widzialnym; ma udział w wydarzeniu Pięćdziesiątnicy, otrzymuje tego samego Ducha Świętego, którego otrzymali Apostołowie⁵⁴. Dlatego po otrzymaniu Ducha Świętego w bierzmowaniu możemy działać jako „ustanowieni w mocy”⁵⁵.

Zdaniem E. Schillebeeckxa pierwszą właściwością charakteru bierzmowania jest „utwierdzenie w misjach chrztu”, a następnie uzdolnienie do czynnego udziału w życiu sakramentalnym Kościoła, zwłaszcza w Eucharystii; w ten sposób przez bierzmowanie buduje się Kościół⁵⁶. Tak więc dzięki charakterom sakramentalnym Kościół jako widzialna społeczność jest hierarchicznie zróżnicowany i uzdolniony do działania, tworząc jeden Lud Boży⁵⁷.

Kościół jako Lud Boży jest wspólnotą wyznawców Chrystusa powiązanych ze sobą więzami charakterów sakramentalnych i więzami braterstwa. Wewnątrz tej braterskiej wspólnoty istnieje różnica między duchownymi i świeckimi, wynikająca z charakteru kapłaństwa. Ochrzczeni i bierzmowani tworzą w Kościele odrębny stan — laikat⁵⁸. Nie przyjmąwszy święceń i nie złożąwszy ślubów zakonnych pełnią swoje posłannictwo w ramach życia rodzinnego i społecznego, właściwego ludziom świeckim⁵⁹.

Mimo różnicy stanowiska zajmowanego w Kościele przez ludzi świeckich i duchownych w jedną społeczność zespala ich zróżnicowane uczestnictwo w kapłaństwie Chrystusa, wspólne synostwo Boże, braterstwo, jedno powołanie do świętości i zbawienia. Łączy ich również, odpowiednio do stanu, powołanie do działalności apostołskiej, mającej na celu uświęcenie świata i budowanie Mistycznego Ciała Chrystusa.

b) *Więź z Kościołem powszechnym przez biskupa*

Według *Konstytucji o liturgii świętej*, „biskupa należy uważać za arcykapłana jego owczarni. Od niego bowiem w pewnym stopniu pochodzi i zależy chrześcijańskie życie jego wiernych” (41). Biskupi stojący na

⁵⁴ OC 1. Por. Schillebeeckx, jw. s. 197.

⁵⁵ Schillebeeckx, jw. s. 199.

⁵⁶ Skowronek. *Kościelnotwórcza rola sakramentów* s. 18; Schillebeeckx, jw. s. 200.

⁵⁷ Schillebeeckx, jw. s. 200.

⁵⁸ KK 30-31.

⁵⁹ DA 2; KK 31. Por. Bp B. Pylak. *Laikat i jego apostołstwo w świetle II Soboru Watykańskiego*. „Zeszyty Naukowe KUL” R. 10:1967 z. 3 s. 35-37; E. Schillebeeckx. *Nowy typ człowieka świeckiego*. W: *Nowy obraz Kościoła*. Warszawa 1968 s. 124 n.; P. A. Liégé. *Uczestnictwo wiernych w apostołstwie Kościoła*. Tamże s. 305-313.

czele Kościołów lokalnych sprawują swą funkcję pasterską nad powierzoną sobie częścią Ludu Bożego, stanowiącą część Kościoła powszechnego. Należąc do kolegium biskupiego, jako prawowici następcy Apostołów, obowiązani są troszczyć się o cały Kościół⁶⁰. Tak więc Kościół diecezjalny przez swego biskupa łączy się z powszechnym i apostołskim Kościołem.

Bierzmowanie „ściślej wiąże z Kościołem” (KK 11) nie tylko lokalnym, ale dzięki posłudze biskupa łączy bierzmowanego z Kościołem powszechnym. Jest więc rzeczą normalną, że przyjęcie neofity do tej wspólnoty dokonuje się przez tego, który stoi na jej czele, tj. przez biskupa⁶¹. Potwierdza to pierwotna praktyka, kiedy biskup ochrzciwszy tyłu katechumenów, „ilu chciał”⁶², udzielał im sakramentu bierzmowania, a następnie sprawował z nimi i dla nich Eucharystię. W tej perspektywie lepiej rozumie się znaczenie obecności biskupa jako głowy Kościoła lokalnego w obrzędzie inicjacji.

Oryginalne stanowisko odnośnie do eklezjalnego znaczenia posługi biskupa w sakramencie bierzmowania reprezentuje J. P. Bouhot⁶³. W oparciu o studia historyczne nad sakramentem bierzmowania, głównie pod kątem badania roli biskupa w sprawowaniu sakramentów inicjacyjnych, autor dochodzi do wniosku, że odkąd łączność sakramentów inicjacyjnych na Zachodzie została zerwana, obecność biskupa przy bierzmowaniu nadaje specyficzne znaczenie temu sakramentowi i stanowi jego istotny element⁶⁴. Bierzmowanie udzielając Ducha Świętego realizuje jedność kościelną, biskup bowiem włącza bierzmowanego do diecezji i Kościoła powszechnego, w którym będzie on przeżywał i realizował swój związek z Chrystusem. Życie chrześcijańskie nie jest bowiem jedynie bezpośrednim stosunkiem osoby ludzkiej do Chrystusa, ale związkiem z Chrystusem żyjącym i działającym w swoim Kościele. Przez sakrament bierzmowania biskup uzdalnia odrodzonego przez Boga w chrzcie do udziału w życiu konkretnej wspólnoty kościelnej i w ten sposób buduje Kościół⁶⁵.

W zakończeniu swoich rozważań o roli biskupa w sakramencie bierzmowania J. P. Bouhot stwierdza, że nie jest on jedynie szafarzem tego

⁶⁰ KK 23. Por. E. Corecco. *Biskup głową kościoła partykularnego, protektorem i obrońcą karności lokalnej*. „Concilium” (wyd. polskie) 1968 nr 1-10 s. 443-454.

⁶¹ P. Jounel. *La confirmation*. W: *Dans vos assemblées*. T. 2. Red. J. Gélineau. Paris 1972 s. 380.

⁶² M. Andrieu. *Les Ordines Romani du haut moyen âge*. T. 1. Louvain 1938 s. 445.

⁶³ *La confirmation sacrement de la communion ecclésiale*. Lyon 1968.

⁶⁴ Tamże s. 104-107.

⁶⁵ Tamże s. 105.

sakramentu; obecność biskupa jest konstytutywna dla bierzmowania i w pełni może tworzyć znak sakramentalny bierzmowania⁶⁶.

Stwierdzenia te są jednak nie do utrzymania po wydaniu konstytucji apostolskiej o bierzmowaniu i nowego *Ordo Confirmationis*. Istotę sakramentu bierzmowania tworzy nie obecność biskupa, ale udzielenie daru Ducha Świętego przez jego posługę lub delegowanego kapłana.

Nowe *Ordo Confirmationis* przyjmując zasadę, że biskup jest pierwotnym (*originarius*) i zwyczajnym szafarzem bierzmowania, jednocześnie daje większe możliwości udzielania bierzmowania przez prezbiterów jako szafarzy nadzwyczajnych⁶⁷. W takim wypadku mamy analogiczną sytuację jak w Kościołach Wschodnich, gdzie nie jest wymagana obecność biskupa, ale wystarcza, aby biskup poświęcił olej świętego krzyżma (*myron*). Ponadto prezbiter zawsze reprezentuje biskupa i w jego imieniu wykonuje posługiwanie pasterskie Ludowi Bożemu. Dlatego mandat udzielony przez biskupa prezbiterom zawsze oznacza łączność z Kościołem powszechnym i apostolskim⁶⁸.

Odmierna praktyka Kościoła Wschodniego i Zachodniego ukazuje dwa wzajemnie uzupełniające się aspekty jedności kościelnej. Według teologii wschodniej źródłem i podstawą tej jedności jest Duch Święty. Natomiast Kościół Zachodni podkreśla i pragnie, aby ta jedność była ukazana nie tylko w swoim ostatecznym źródle, którym jest trzecia Osoba Boska, ale także w pełnej realizacji eklezjalnej dzięki obecności biskupa diecezjalnego⁶⁹.

c) Pełne włączenie we wspólnotę lokalną

Kościół powszechny reprezentowany jest i ukazuje się światu na danym terytorium jako wspólnota odrodzonych przez chrzest i Ducha Świętego, gromadząca się na sprawowanie Eucharystii (KK 28). Ta lokalna wspólnota jest pod pewnym względem znakiem Kościoła powszechnego, pod innym jest jego częścią (KK 23; KL 2). Dlatego wspólnota lokalna ma specyficzną rolę do spełnienia w czasie sprawowania sakramentów

⁶⁶ Tamże s. 120: „[...] évêque n'est pas seulement ministre de la confirmation, mais sa présence est constitutive du sacrement”. Tamże s. 112: „Cette présence convient parfaitement pour constituer le signe de la confirmation, car elle renvoie directement à la condition ecclésiale de la vie chrétienne”.

⁶⁷ KK 26; OC 7. Wydaje się, że zastąpienie terminu „*ordinarius*” (CIC can. 782 § 1) przez „*originarius*” nawiązuje wprost do pierwotnej praktyki Kościoła, kiedy tylko biskup udzielał bierzmowania. Zastrzeżenia budzi tłumaczenie tego terminu na język polski przez „naturalny” (por. *Sobór Watykański II*. Poznań 1968 s. 131) zamiast „pierwotny”.

⁶⁸ Bourgeois, jw. s. 110.

⁶⁹ Tamże.

inicjacyjnych (por. *Ordo baptismi parvulorum* 4 — skrót OBP; OC 3-4). Aby to zadanie mogła rzeczywiście spełnić, winna być wspólnotą ożywioną miłością, płynącą ze zjednoczenia z Chrystusem i Jego Duchem. Dzięki tej wspólnotcie bierzmowani mają dostrzec i poznać działanie Ducha Świętego ożywiającego i różnicującego Kościół poprzez urzędy oraz charyzmaty. W takim kontekście bierzmowani lepiej rozumieją tę prawdę, że otrzymują Ducha Świętego nie tyle dla osobistego uświęcenia, lecz że Duch Święty jest im dawany po to, aby ożywiać, różnicować i łączyć ludzi w Kościele, przeznaczając każdego do określonej misji dla dobra innych ⁷⁰.

Wspólnota wtedy jest ożywiona Duchem Świętym, jeśli żyje w miłości, pozostaje otwarta na potrzeby bliźnich, czuje się odpowiedzialna za siebie i za Kościół powszechny. Tak uformowana wspólnota nie tylko wpływa na przygotowanie kandydatów do bierzmowania, ale również tworzy sprzyjające środowisko, w którym bierzmowani będą przeżywali swój związek z Chrystusem i Kościołem, przez udział w ofierze i sakramentach.

Dlatego „Do całego Ludu Bożego należy przygotowanie ochrzczonych do bierzmowania”, poucza nowe *Ordo* (OC nr 3). Szczególne zadania w tej wspólnotcie mają duszpasterze odpowiedzialni za jej życie religijne oraz rodzice dzieci i młodzieży, do których z natury rzeczy należy troska o doprowadzenie ochrzczonych do pełnej inicjacji przez przyjęcie sakramentu bierzmowania i Eucharystii (OC 3; OBP 3, 5, 123).

Sakramenty są sakramentami wiary. Ma to szczególne znaczenie w odniesieniu do chrztu dzieci, zwłaszcza w warunkach postępującej dechrystianizacji. Dotyczy to także w specjalny sposób sakramentu bierzmowania, ze względu na specyficzny związek tego sakramentu z Kościołem. Osobista wiara bierzmowanych zostaje potwierdzona przez wiarę Kościoła, a wspólnota kościelna daje gwarancję, że zapewni bierzmowanym dalsze środki i warunki potrzebne do wzrostu oraz rozwoju ich wiary. Dziecko należące do różnych grup (rodzina, szkoła, organizacje) przez sakrament bierzmowania staje się pełnoprawnym członkiem wspólnoty Kościoła lokalnego, a przez kontakt z biskupem lub jego delegatem wchodzi w łączność z Kościołem powszechnym ⁷¹.

Bierzmowanie powinno interesować wszystkich członków wspólnoty lokalnej. Myśl ta przewija się często przez obrzęd bierzmowania. Cały Lud Boży reprezentowany przez rodzinę, przyjaciół i przedstawicieli miejscowej wspólnoty bierze udział w liturgii bierzmowania. To nadaje jej charakter świąteczny i uroczysty, a tego domaga się znaczenie tego sakramentu dla Kościoła lokalnego (OC 4). Do zgromadzonej wspólnoty

⁷⁰ Violle, jw. s. 82.

⁷¹ J. Hum. *Renouveau de la confirmation*. „Notes de pastorale liturgique” 1971 nr 96 s.11.

skierowane jest Słowo Boże. Przed nią kandydaci wyznają swoją wiarę. Wspólnota modli się razem z biskupem o dar Ducha Świętego dla kandydatów, a w modlitwie powszechnej poleca ich Bogu. Bierzmowani sprawują Eucharystię we wspólnocie na znak jedności w Duchu Świętym z Ojcem i Kościołem Chrystusa.

3. UZDOLNIENIA I ZOBOWIĄZANIA BIERZMOWANYCH

a) *Uzdolnienie i zobowiązanie do pełni kultu*

Św. Tomasz określa charakter sakramentalny jako udział w kapłaństwie Chrystusa, uzdalniający i przeznaczający do sprawowania kultu⁷². Sprawowanie kultu religii chrześcijańskiej osiąga swój szczyt w ofierze, której składanie stanowi istotną funkcję kapłana. Jedynym kapłanem w sensie właściwym jest Jezus Chrystus. Lud Boży Nowego Przymierza jest „Ludem świętym i królewskim kapłaństwem” (1 P 2, 9), tzn. stanowi podmiot aktów kultu wobec Boga i dla ludzi⁷³. Chrzest i bierzmowanie udzielają charakterów przeznaczając do udziału w kulcie Kościoła⁷⁴.

Czynności liturgiczne, będąc aktami kultu Kościoła, należą do całego Ciała Kościoła, a poszczególni jego członkowie biorą w nim udział w zależności od przyjętych sakramentów i spełnianych posług; każdy jednak — tak duchowny, jak i świecki — spełnia prawdziwą funkcję liturgiczną (KL 26). Świeccy spełniają funkcje liturgiczne na mocy posiadania przez charaktery chrztu i bierzmowania kapłaństwa powszechnego. Bezpośrednim celem charakteru sakramentalnego jest konsekracja człowieka i przeznaczenie go na stałe do kultu Bożego, czyli liturgii Chrystusa i Kościoła w sprawowaniu Eucharystii oraz sakramentów⁷⁵.

Uzdolnienie do kultu płynące z posiadania charakteru jest zarazem bierne, tzn. uzdalnia do przyjęcia pewnych działań nadprzyrodzonych, jakimi są sakramenty, oraz czynne — pozwalające na wykonywanie pewnych aktów liturgicznych powodujących nadprzyrodzone skutki⁷⁶.

Wierni świeccy realizują więc swe kapłaństwo w przyjmowaniu i udzielaniu niektórych sakramentów oraz przez uczestnictwo we mszy św.: „Święta i organicznie ukształtowana natura społeczności kapłańskiej

⁷² S. Th. III q. 63 a. 3: „Sacramentales characteres nihil aliud sunt quam quaedam participationes sacerdoti Christi ab ipso Christo derivatae”.

⁷³ Semmelroth, jw. s. 28; A. L. Szafranski. *Kapłaństwo wiernych*. Lublin 1958 s. 16 n.; S. Schudy. *Kapłaństwo Jezusa Chrystusa w nauce Vaticanum II*. „Collectanea Theologica” R. 39:1969 fasc. 4 s. 15-32.

⁷⁴ KK 11. Por. Ruffini, jw. s. 93 n.

⁷⁵ Szafranski. *Kapłaństwo wiernych* s. 23.

⁷⁶ Tamże.

aktualizuje się przez sakramenty i przez cnoty” (KK 11). W sprawowaniu sakramentów widoczna jest różnica w kapłaństwie hierarchicznym i powszechnym w relacji: szafarz — przyjmujący sakrament. Nie znaczy to, że działającym jest jedynie kapłan — szafarz, a przyjmujący stanowi tylko przedmiot działania sakramentalnego; tak szafarz, jak i przyjmujący sakrament działają na swój sposób, będąc podmiotem wspólnej czynności sakramentalnej z tym, że kapłan reprezentuje i działa w zastępstwie Kapłana-Chrystusa, a przyjmujący włącza się świadomie w akt kultu Chrystusa. W ten sposób cały Kościół jako kapłański Lud Boży jest podmiotem sakramentalnego i zarazem kultycznego działania ⁷⁷.

Wspólne działanie kapłańskiego Ludu Bożego najwyraźniej ukazuje się w sprawowaniu Eucharystii, w której Chrystus sam jest głównym ofiarnikiem i jednocześnie składa ofiarę z siebie pod osłoną znaków sakramentalnych. Samo dokonanie ofiary w konsekracji jest aktem przewodniczącego. Świeccy również przedstawiają Bogu ofiarę, którą jest Chrystus, ale czynią to inaczej niż kapłan ⁷⁸.

Pius XII w encyklice *Mediator Dei* mówi o podwójnym składaniu ofiary przez wiernych w czasie mszy św.: „przez ręce kapłana i razem z kapłanem” ⁷⁹. Zdaniem A. L. Szafrąńskiego ofiarowanie „przez ręce kapłana” jest wypełnieniem roli kapłana jako przedstawiciela wiernych. Natomiast ofiarowanie „razem z kapłanem” jest wyrazem zewnętrznym kapłańskiej godności wiernych, którzy „wewnętrznie wyrażając akty dziękczynienia, prześlągania, uwielbienia i prośby jednoczą się z aktami Chrystusa i w ten sposób dopełniają zewnętrznie ofiary” ⁸⁰.

Wierni nie powinni ograniczać się jedynie do składania Bogu Ofiary — Chrystusa, ale sami mają stać się ofiarą, aby w ten sposób jeszcze bardziej upodobnić się do Chrystusa. Do takiej postawy ofiarniczej uzdalnia i zobowiązuje wiernych charakter bierzmowania, bowiem „namaszczeni Duchem Świętym w przedziwny sposób powołani są do tego, aby rodziły się w nich coraz obfitsze owoce Ducha” (KK 34).

Wprawdzie już chrzest uzdalnia do udziału w Ofierze eucharystycznej, do składania ofiar materialnych i przyjmowania komunii św., ale ochrzczony, jako dziecko, korzysta raczej ze skutków ofiary, lecz nie jest jeszcze na tyle dojrzały, by składać ofiarę z siebie i swego codziennego życia. Dopiero charakter bierzmowania uzdalnia i przeznaczają chrześcijanina do duchowej ofiary z siebie i całego swego życia, która stanowi fundament

⁷⁷ Semmelroth, jw. s. 30; S. Czerwik. *Sakramenty najwyższym wyrazem kultu chrześcijańskiego*. „Ateneum Kapłańskie” R. 57:1965 nr 336-337 s. 44-53.

⁷⁸ *Mediator Dei*. Kielce 1948 s. 62—67. Por. Szafrąński. *Kapłaństwo wiernych* s. 28-38.

⁷⁹ *Mediator Dei* s. 65.

⁸⁰ *Kapłaństwo wiernych* s. 31.

i cel ofiary zewnętrznej⁸¹. Taka zaś postawa wewnętrzna koniecznie związana jest z posiadaniem i życiem według Ducha Chrystusowego. „Wszystkie bowiem [...] uczynki, modlitwy i apostołskie przedsięwzięcia, życie małżeńskie i rodzinne, codzienna praca, wypoczynek ducha i ciała, jeśli odbywają się w Duchu, a nawet utrapienia życia, jeśli cierpliwie są znoszone, stają się duchowymi ofiarami, miłymi Bogu przez Jezusa Chrystusa (por. 1 P 2, 5), ofiary te składane są zbożnie Ojcu w Eucharystycznym obrzędzie wraz z ofiarą Ciała Pańskiego” (KK 34)⁸².

Wierni świeccy realizują swe powszechne kapłaństwo również w udzielaniu niektórych sakramentów i sakramentaliów (KL 79). W nadzwyczajnych wypadkach mogą udzielać chrztu. Sprawują swój urząd kapłański udzielając sobie sakramentu małżeństwa. Wspólnota ich życia małżeńskiego oraz wzajemna miłość są znakiem jedności oraz miłości Chrystusa i Kościoła⁸³. Wobec swych dzieci spełniają urząd nauczycielski, kapłański i rodzicielski. W swojej rodzinie spełniają funkcje kapłańskie przez ofiarną miłość, wspólną modlitwę, błogosławieństwo udzielane dzieciom itp.⁸⁴

Istotny jest również udział wiernych w sakramencie pokuty, gdyż bez ich czynnego udziału, czyli określonej dyspozycji wewnętrznej, nie można tego sakramentu sprawować, czyli nie można uzyskać przebaczenia grzechów. Także sakrament namaszczenia chorych w nowy sposób włącza wiernych chorych i cierpiących w zbawczą mękę i śmierć Chrystusa. Przez ofiarowanie swoich cierpień i życia w łączności z Chrystusem osiągną szczyt swego kapłaństwa⁸⁵.

O. Semmelroth zwraca uwagę, że kapłański Lud Nowego Przymierza pełni swą służbę Bogu nie tylko w liturgii Kościoła, ale również w świecie przez to, że ukierunkowuje świat i jego sprawy ku Bogu⁸⁶. Dokonuje się to przez zachowanie i posłuszeństwo prawom ustalonym przez Boga. Działanie według tych praw staje się „duchową ofiarą” kapłańskiego Ludu Bożego, jest wypełnieniem woli Ojca i służbą Bożą.

b) *Uzdolnienie i zobowiązanie do apostołstwa*

Bierzmowani uczestniczą w wydarzeniu Pięćdziesiątnicy; „ustanowieni w mocy” stają się bardziej podobni do Chrystusa, ściślej związani są

⁸¹ Szafranski. *Z badań nad charakterem* s. 47-49; tenże. *Kapłaństwo wiernych* s. 36 n.

⁸² Por. J. Grześkowiak. *Istota wspólnoty wiernych w Eucharystii*. „Ateum Kapłańskie” R. 64:1972 nr 379 s. 314-329.

⁸³ Szafranski. *Kapłaństwo wiernych* s. 27; W. Schenk. *Liturgia sakramentów świętych*. Cz. 2. Lublin 1964 s. 154-156.

⁸⁴ Schenk, jw. s. 156 n.

⁸⁵ Tamże s. 119.

⁸⁶ Jw. s. 29.

z Kościołem, słowem stają się w pełni dojrzałymi i doskonałymi chrześcijanami⁸⁷. Z chwilą stania się pełnoprawnym członkiem społeczności osoba zaczyna w pełni odpowiadać już nie tylko za siebie, ale także za innych i za społeczność, do której należy. Odpowiedzialność wynika i jest uwarunkowana osiągnięciem duchowej dojrzałości.

Za kogo i w jakim stopniu odpowiedzialny jest bierzmowany? Najpierw odpowiada za siebie. Stawszy się świątynią Bożą, ma żyć według Ducha Chrystusowego, karmiony chlebem eucharystycznym ma ciągle wzrastać duchowo aż do pełni dojrzałości Chrystusowej (OC 59).

Bierzmowani jako dojrzałe chrześcijanie odpowiedzialni są za Kościół i zbawienie całego świata, gdyż do Kościoła nie tylko należą, ale sami są Kościołem i mają udział w jego powołaniu i istotnych funkcjach⁸⁸. Każdy pełnoprawny członek Kościoła jest jednocześnie uzdolniony i zobowiązany do apostołstwa: „Obowiązek i prawo do apostołstwa wierni świeccy otrzymują na mocy samego zjednoczenia z Chrystusem” (DA 3, por. OC 22). Ten nowy sposób istnienia w jedności z Chrystusem i Kościołem przez sakramenty chrztu i bierzmowania jest podstawą obowiązku apostołskiego wiernych⁸⁹.

W nowym obrzędzie bierzmowania wielokrotnie mówi się o specjalnym umocnieniu ochrzczonych Duchem Świętym uzdalniających do dawania świadectwa Chrystusowi i budowania Jego Mistycznego Ciała w wierze i miłości⁹⁰. Takie ujęcie sakramentu bierzmowania zgodne jest z zapowiedzią Chrystusa, że Duch Święty, którego pošle On od Ojca, będzie pomocą w dawaniu świadectwa o Nim (J 15, 26; Łk 12, 12). Bierzmowani przyjmują tego samego Ducha Świętego, którego otrzymali Apostołowie w dzień Pięćdziesiątnicy rozpoczynając „w mocy Ducha” dzieło głoszenia Dobrej Nowiny i świadczenia o Chrystusie (Dz 2, 4-3, 8). Podobnie jak Chrystus od chrztu w Jordanie zaczął pełnić publicznie misję Zbawienia, a Kościół od dnia Zesłania Ducha Świętego kontynuuje Jego dzieło, tak też bierzmowani dzięki Duchowi Świętemu stają się urzędowymi świadkami Chrystusa i Kościoła (por. KK 11; DM 11; 58).

W homilii podczas liturgii bierzmowania biskup poucza kandydatów o tym, że otrzymają moc Ducha Świętego i będą naznaczeni krzyżem

⁸⁷ *Divinae consortium naturae*. OC s. 8 n.; nr 1-2; 22.

⁸⁸ Por. A. L. Szafranski. *Wierni jako podmiot zbawczego pośrednictwa Kościoła*. „Ateneum Kapłańskie” R. 58:1966 nr 364 s. 257-287; J. Pytel. *Wierni w Kościele*. Tamże R. 57:1965 nr 340-341 s. 299-307; Pylak, jw. s. 39 n.

⁸⁹ KK 10-11, 31, 34; DA 3. Por. B. Brzuszek. *Zobowiązanie wiernych świeckich do apostołstwa*. „Collectanea Theologica” R. 42:1972 fasc. 3 s. 66; Pylak, jw. s. 40 n.

⁹⁰ OC 2: „Hac donatione Spiritus Sancti fideles virtute roborantur ut testimonium Christi perhibeant ad aedificationem Corporis eius in fide et in caritate”. Por. też OC 22, 33, 58.

Chrystusa, aby stali się świadkami Jego Męki i Zmartwychwstania wobec świata (OC 22). W modlitwie powszechnej cała społeczność prosi Boga, aby bierzmowani umocnieni Duchem Świętym w wierze i miłości, swoim postępowaniem dawali świadectwo Chrystusowi (OC 30). Również w końcowym błogosławieństwie biskup modli się, aby bierzmowani nie wstydzi się wyznawać przed światem ukrzyżowanego Chrystusa i z miłością zachowywali Jego przykazania (OC 33). Podobne myśli zawierają modlitwy formularza mszy św. na dzień bierzmowania (por. OC 58). Duch Święty sprawia, że bierzmowany jest świadkiem Ewangelii i Chrystusa. Być świadkiem Chrystusa oznacza pełnienie misji apostołskiej. Apostolstwo świeckich jest „uczestnictwem w samej zbawczej misji Kościoła”, od której „sam Pan przeznacza wszystkich przez chrzest i bierzmowanie” (DA 3; KK 11; 17).

Najgłębszy więc fundament apostołstwa świeckich stanowi zjednoczenie z Chrystusem i Kościołem przez charaktery sakramentalne i posiadanie Ducha Chrystusowego, który jest jednocześnie duszą Kościoła i każdego z wiernych, dzięki czemu oni sami będąc Kościołem mają obowiązek głoszenia Ewangelii. Są więc prawdziwymi apostołami Jezusa Chrystusa z faktu samej przynależności do Kościoła, a nie z mandatu hierarchii. W myśl tego stwierdzenia K. Rahner powie, że „być chrześcijaninem i apostołem to w gruncie rzeczy to samo”⁹¹.

W ten sposób teologia Akcji Katolickiej, budująca apostołstwo świeckich wyłącznie na mandacie hierarchii, została uzupełniona ideą powszechnego apostołstwa opartego o chrzest, a szczególnie o bierzmowanie⁹². Wpłynęła na to niewątpliwie współczesna eklezjologia nie dzieląca już Kościoła na element czynny — hierarchię i bierny — laikat, który byłby jedynie przedmiotem oddziaływania hierarchii. Cały Kościół jako nowy Lud Boży, równocześnie zbawiający i zbawiany, wobec świata jest uobecnieniem Boga oraz narzędziem Jego zbawczego działania⁹³.

Apostolstwo nie jest więc przywilejem pewnych tylko osób, ale należy do całego Kościoła, do wszystkich jego członków według posiadanych uzdolnień i zleconych im funkcji. W pełnieniu apostołstwa wyraża się odpowiedzialność wiernych za Kościół i za świat (DA 1; DM 21; KDK 43). Nie dzieje się to bez wpływu Ducha Świętego. Jego działanie uświadamia ludziom świeckim ich własną odpowiedzialność i pobudza do służenia Kościołowi (DA 1). Duch Święty uzdalnia świeckich do pełnienia określonych zadań przez charyzmaty, czyniąc ich „zdatnymi i gotowymi

⁹¹ *O możliwości wiary dzisiaj*. Kraków 1965 s. 245.

⁹² Brzuszek, jw. s. 57; Pylak, jw. s. 36.

⁹³ Pylak, jw. s. 37; Brzuszek, jw. s. 67.

do podejmowania rozmaitych zadań lub funkcji mających na celu odnowę i dalszą rozbudowę Kościoła” (DA 3; por. KK 12). Namaszczeni Duchem Świętym powołani są do tego, aby „rodziły się w nich coraz obfitsze owoce Ducha” (KK 34).

Według dokumentów soborowych właściwym polem działalności apostołskiej laikatu są: życie rodzinne i małżeńskie, stosunki społeczne i zawodowe, sprawy polityczne i międzynarodowe (por. DA 9-14; DM 15, 21, 41; DWCH 3, 5, 7, 8).

Laikat pełni swe apostołskie posłannictwo w różny sposób. Pierwotną i podstawową formą apostołstwa świeckich jest samo prawdziwie chrześcijańskie życie, a także dobre uczynki. Tego rodzaju apostołstwo nazywane jest świadectwem życia i ma w sobie samym siłę pociągającą do wiary i do Boga (DA 6; OC 33; 58). Jakby przedłużeniem tego apostołatu życia jest apostołstwo słowa (DA 6; OC 30).

Świadectwo życia i głoszenie słowa nie wyczerpują wszystkich form apostołstwa świeckich. Laikat ma udział w zbawczym posłannictwie Chrystusa nie tylko w Kościele, ale wobec całego świata, gdyż Kościół jest posłany do całego świata, jest prasakramentem, znakiem zbawienia i sakramentem Chrystusa w świecie⁹⁴. Kościół przez laikat pragnie udoskonalić cały świat, wszystkie dziedziny życia ludzkiego: kulturę, technikę, stosunki gospodarcze, społeczne i polityczne (DA 5). O ile dotychczas często przeciwstawiano sobie Kościół i świat, to według nauki Vaticanum II nie należy już tego czynić (por. KDK 40-45). Pojęcie „świat” obejmuje całe stworzenie, które skażone grzechem domaga się odkupienia (KK 40). Kościół jako społeczność widzialna składa się z ludzi żyjących w tym świecie i powołany jest do ich uświęcania i zbawiania, doskonalenia całego świata jako „zaczyn i niejako dusza społeczności ludzkiej, która ma się w Chrystusie odnowić i przemienić w rodzinę Bożą” (KK 40). Tego dzieła przemiany dokonuje Kościół przez wszystkich swoich członków, tak przez hierarchię, jak i laikat. Świeccy będąc Kościołem są jednocześnie częścią świata, spełniają w nim określone zadania i to ich specyfikuje w apostołstwie Kościoła. Ich zadaniem jest nie tyle sakralizacja świata doczesnego, ile jego ewangelizacja, czyli przepojenie Duchem Chrystusowym istniejących i działających jego struktur⁹⁵. Świeccy niejako od wewnątrz, na kształt zaczynu, uświęcają i zbawiają świat (KK 31; DM 15). Praca nad odnową całego porządku doczesnego jest „własnym zadaniem świeckich” (DA 7). W tej dziedzinie apostołstwa świeccy po-

⁹⁴ KK 1; KL 26; KDK 45. Por. A. Skowronek. *Kościół jako prasakrament*. „Ateneum Kapłańskie” R. 57:1965 nr 336-337 s. 1-7.

⁹⁵ Pylak, jw. s. 40; D. Chenu. *Consecratio mundi*. „Znak” 1965 nr 132 s. 750-761.

siadają autonomię, pracują z właściwą sobie kompetencją i na własną odpowiedzialność (KK 36) ⁹⁶.

Odrębność i własna wartość świeckich dziedzin życia ludzkiego, wkład katolików świeckich w zbawczą misję Kościoła i uznanie ich własnej autonomii w chrystianizacji świata doczesnego stanowi ważne novum w nauce o laikacie. Jest to wynikiem lepszego zrozumienia istoty Kościoła, dowartościowania roli świeckich w jego życiu i działalności, a także wyrazem zaufania do duchowej dojrzałości laikatu ⁹⁷.

Świeccy są również odpowiedzialni za jedność Kościoła. Otrzymany przez nich w bierzmowaniu Duch Święty jest Duchem jednoczącym, mimo iż od Niego pochodzą różne dary, zawsze jednak dla dobra całego Kościoła (por. 1 Kor 12). Tę jedność niszczy nie tylko wyraźny rozłam Kościołów, ale także grzech poszczególnych członków Kościoła, będący niewiernością Duchowi Świętemu, raną zadaną Kościołowi i pomniejszeniem jego świętości (por. OC 22).

*

W podsumowaniu należy stwierdzić, że współczesna teologia bierzmowania opiera się na Piśmie św. i całej tradycji patrystyczno-liturgicznej, które za główny skutek bierzmowania uważają Dar Ducha Świętego od uwielbionego Chrystusa dla wierzących i ochrzczonych w imię Trójcy Świętej. Dzień bierzmowania jest dla ochrzczonych powtórzeniem wydarzenia Pięćdziesiątnicy. Duch Święty doskonale upodobnia bierzmowanego do Chrystusa namaszczonego Duchem Świętym na Proroka, Kapłana i Króla; ściślej wiąże z Kościołem, w którym działa, i ożywia go, aby dalej pełnił zbawcze dzieło Chrystusa. Przez charakter sakramentalny bierzmowania chrześcijanin jest w nowej relacji do Kościoła, staje się jego pełnoprawnym członkiem, ze wszystkimi uprawnieniami i obowiązkami. Ochrczeni i bierzmowani tworzą odrębny stan w Kościele — laikat; mają udział w kapłaństwie Chrystusa i w zbawczych funkcjach Kościoła. Przez sakrament bierzmowania dokonuje się również pełne włączenie ochrzczonych we wspólnotę Kościoła lokalnego, w którym mają oni stale przeżywać swój związek z Chrystusem. Dzięki Duchowi Świętemu bierzmowani są uzdolnieni i zarazem zobowiązani do świadczenia o Chrystusie, czyli do apostołstwa; mają również określoną misję wobec świata, polegającą na „consecratio mundi”, w sensie przepojenia jego struktur Duchem Chrystusowym.

⁹⁶ KK 36. Por. Szafranski. *Wierni jako podmiot* s. 276; Pylak, jw. s. 41.

⁹⁷ Pylak, jw. s. 42.

QUELQUES CONSIDERATIONS THEOLOGIQUES
AU SUJET DU SACREMENT DE LA CONFIRMATION

R é s u m é

Renovée dans l'esprit du concile Vatican II, la liturgie du sacrement de la confirmation est l'expression de la théologie actuelle et de la foi en la présence du Saint-Esprit agissant dans l'Eglise. Se basant sur les documents conciliaires, sur la Constitution Apostolique de Paul VI *Divinae consortium naturae*, sur le nouvel Ordo Confirmationis et sur les plus importantes études théologiques de ces dernières années, l'auteur cherche à montrer une théologie plus complète de ce sacrement.

Par la confirmation, les baptisés reçoivent le Saint-Esprit comme un don qui leur est accordé de la part du Père par le Christ glorifié. Le prouvent aussi bien la promesse du Christ que la tradition patristique et liturgique dont la formule sacramentale: *Accipe Signaculum Doni Spiritus Sancti*, héritée de l'Orient et actuellement en usage, est l'expression. Le jour de la confirmation est pour les baptisés le renouvellement de l'événement de la Pentecôte. Le Saint-Esprit les rend plus parfaitement semblables au Christ oint par l'Esprit du Prophète, Grand Prêtre et Roi, en les liant plus étroitement à l'Eglise. Grâce à l'Esprit Saint, les confirmés sont „institués en la puissance” (E. Schillebeeckx) et aptes à vivre la vie sacramentale de l'Eglise, l'Eucharistie tout particulièrement. Le caractère sacramental de la confirmation fait du chrétien le membre réel de l'Eglise; il fait partie du laïcat, participe dans l'apostolat du Christ et dans les fonctions salvatrices de l'Eglise. Le confirmé entre en contact avec l'Eglise universelle tout en participant dans la communauté de l'Eglise locale. Le don du Saint-Esprit rend l'homme doué à l'apostolat et obligé en même temps à porter le témoignage du Christ par sa vie propre, par la parole et par l'évangélisation du monde.